

Klein Terlanenpad

Een wandeling langs dorpse wegen

Werkgroep Dorpse Wegen
Terlanen, 2024

COLOFON

© 2007 Werkgroep Dorpse Wegen

© 2024 Werkgroep Dorpse Wegen, tweede uitgave

Deze brochure werd gemaakt dankzij de inzet van een groot aantal vrijwilligers uit Terlanen. Zij verkenden de wegen, deden archiefonderzoek, bestudeerden historische kaarten, interviewden de oudere bewoners van het dorp en stelden hun foto's beschikbaar.

Verantwoordelijke uitgever: Dirk Jena, Herberg 't Klein Verzet,
Bollestraat 1, 3090 Terlanen – Overijse

Voorwoord

“Terlanen, een dorp op of onder de helling” is de oorspronkelijke ondertitel die aan deze brochure werd gegeven. Het was een woord- en zinspeling op de vastgoedmarkt die sinds het Jaar van het Dorp (1978) de kleinschaligheid van onze dorpen steeds duidelijker bedreigt.

De samenstellers die mekaar regelmatig ontmoetten (2006-2008) in kader van de Werkgroep Dorpse Wegen voelden zich verbonden in deze bezorgdheid. Zij hoopten “wandelderwijs¹” bij te dragen tot een bewustzijn van al het moois dat een rustig dorp te bieden heeft qua natuur, sociaal-culturele beleving en Vlaams erfgoed.

Vandaar dat het passend is bij deze tweede uitgave met dank en in orde van senioriteit melding te maken van Mathieu Steensels, Jan De Strooper, Lieve Van Landeghem, Sim Van Caenegem, Tinekke Padmos en Dirk Jena.

Naar aanleiding van het agendapunt op de dorpsraad van 23 mei 2024 betreffende de inplanting van rustbanken werd de oorspronkelijke tekst van onder het stof gehaald. De dorpsraad was van mening dat het Klein Terlanenpad een betere bewegwijzering verdiende, en dat dit nu mogelijk zou zijn door toevoeging van de wandel- en fietsknooppunten waarvan de provincie Vlaams-Brabant de laatste jaren haar werk heeft gemaakt.

Ondanks de relatief recente datum van de eerste uitgave achtten we ons gelukkig nog de hand te hebben kunnen leggen op het enige digitale bestand bewaard in pdf. Deze versie werd herzien op onnauwkeurigheden, aangepast aan recente ‘sporen in het landschap’, daarbij gebruik makend van de knooppuntennetwerken.

---

1 Verwijst naar de titel van het boek van Ton Lemaire waarin deze filosoof en antropoloog zich als een bedachtzaam wandelaar inleeft in de ‘sporen in het landschap’. Het boek werd uitgegeven door Ambo Amsterdam in 1997.

Inleiding

Het Klein Terlanenpad voert de aandachtige wandelaar over een korte afstand langs een grote landschappelijke en culturele verscheidenheid die eigen is aan het dorp, zijn beemden en valleihelling. Oorspronkelijk was het de bedoeling om ook de zeer mooie verbinding langs holle weg en losweg tussen Mommaertsstraat en Schaetbroekstraat deel te maken van het Groot Terlanenpad.

Dat is niet gebeurd, maar de gemeentelijke dienst toerisme heeft er met de publicatie 'Terlanen ten voeten uit' en een degelijke bewegwijzering van het Prisoners of War transitkamp voor gezorgd dat het Klein en Goot Terlanenpad een unieke korte (4,5 km) en lange (9,5 km) wandellus ontsluiten.

We prijzen ons eveneens gelukkig met het resultaat van 15 jaar herhaaldelijke opvolging voor een gedeeltelijk in ere herstellen van sentier 165, de oude voetpadverbinding van de watermolen in Terlanen via Neerpoorten naar Bilande. Deze weg werd In 2013 'Ettingen' genoemd, een naamgeving ons overgeleverd door Marcel Vanden Bossche. Marcel was de laatste landbouwer van 't dorp en fiere eigenaar van deze mooie doening in de Kardinaalstraat.

De tekst is geïllustreerd met foto's van oudere datum om de

wandelaar toe te laten het snel veranderend dorpsbeeld voor de geest te halen.

We vatten het wandelpad aan vanaf het plein aan de kerk richting dorp en rivier om daarna via het hellingsgedeelte de wandelaar een vergezicht te bieden op het reeds verkende terrein.

Terlanen, als kleinste gehucht van Overijse, zou ontstaan zijn uit een Keltische nederzetting, die bestond uit een open driehoek tussen de Laan, de Vossebeek en de valleihelling. Bekijkt men Terlanen vanuit de hoogte, dan is duidelijk te zien dat het dorp in vergelijking met Tombeek en Rosieren veel vlakker is en bestaat uit de samenvloeiing van drie valleien; de vallei van de Laan en zijn twee zijvalleien, deze van de Vossebeek richting Huldenberg en deze van de Leikstraalbeek en Potbeek richting Ottenburg en Waver.

Deze hypothese vindt bevestiging in de vaststelling dat er zich bij het begin van de 19de eeuw nog een relatief groot aantal woningen (14 van de 90 huizen) bevonden langs de Vossebeek in de Vossekoten. Bovendien wijst een landschappelijke eigenaardigheid op de hoek van de Zavelstraat met de Varrendel op de mogelijkheid dat er zich een versterkte nederzetting heeft bevonden. De Laan was immers een belangrijke grensrivier² die er door middel van het vlakke moeras een belangrijke toegangspoort vormde tot het Gallische Voer-, IJse- en Laneland. alsook de bijzondere. Daarenboven betekent het oud-gallisch *lan* 'riviertje, omheining, heilige plaats'.

Het is niet de bedoeling bij te dragen tot wildgroei aan bewegwijzering. We hopen met deze tekst, de nummers van hoofdstukjes die verwijzen naar bijgevoegd kaartje, en de vet gedrukte herkenningspunten de wandelaar voldoende wegwijs te maken. Een 11-tal rustpunten worden schuingedrukt weergegeven.

---

2 TIMMERMANS, D., *Gallisch Brabant. Wereld van Toponiemen*, Iscandia boeken, 2021

1. Kerk

Het zogenaamde 'hellend vlak van Terlanen' was een ruim bemeten parking die in 1968 op maagdelijk weiland haar geasfalteerd beslag kreeg te samen met de aanleg van een basketbalplein. Dit verschaftte samen met een chalet in betonplaten de dan opgerichte Basket Club Terlanen (BCT) zijn thuishoerrein, clubhuis en kleedkamers.

De millenniumboom, een eik die aangeplant werd in 2000, sierde de hoek met de Kapelleweg en de Bollestraat, maar werd enkele jaren later, evenals de chalet, verwijderd om plaats te maken voor een plein met polyvalent potentieel. Dit wordt nu het kerkplein genoemd en vormt met zijn parking en picknickplaats een geschikt vertrekpunt voor wandelaars en fietsers.

De Kapelleweg ontleent zijn naam aan de verbindingsweg die in 1784 door de abdis van 's Hertogendal werd aangelegd tussen de pastorij en de kapel. Deze bevond zich toen immers te samen met het kerkhof op de Arthur Michielsplaats. met toegang langs De Trapkes. het oude pastoorspad tussen kapel en pastorie. Van de kapel werd reeds melding gemaakt in 1429, maar restanten zijn er niet langer te bespeuren. In 1838 werd de huidige Sint-Michaëlskerk in dienst genomen.

Op de hoek van de Kapelleweg met de Bollestraat betreden we het kerkhof.

2. Kerkhof

Rechts tegen de kerkhofmuur bevinden zich vijftien oorlogsgraven van het Gemenebest waarvan slechts zes met naamvermelding. Deze Britse soldaten sneuvelden in de meidagen van 1940 toen men dacht met de hulp van Engelsen en Fransen Brussel te vrijwaren en de Duitsers te stoppen langs de 'IJzeren Muur', een

verdedigingslinie die liep van Koningshooikt naar Waver³.

Tommy, een betonnen beeld van een Britse soldaat dat werd gemaakt door Duitse krijgsgevangenen van 't Kamp, houdt er sinds het einde van de oorlog de erewacht. Het beeld verving een op die plaats uitgehangen gedicht 'Klaaglied om een Tommy' dat door de Duitsers was weggenomen.

De grafzerken rond de kerk zijn wellicht de belangrijkste nog overgebleven getuigen van een dorpsleven dat met de opkomst van de nieuwe middelen van vervoer en communicatie volledig veranderde. Toch wordt ook het kerkhof in zijn voortbestaan bedreigd door het overheidsverbod op ter aarde bestelling rond de kerk en door het verstrijken van de grafconcessies.

We verlaten het kerkhof langs de voorzijde van de kerk, en passeren de enige echt monumentale zerk waar de voorlaatste pachters van de watermolen, uit de familie Van Roy, begraven liggen. Hier was het ook de plaats waar de kinderen samenkwamen als er nog centen werden gegooid door het pas gehuwde koppel op het einde van de kerkelijke trouw.

---

³ <http://www.kwlinie.be>

Hier verlaten we het kerkhof. Rechts op het einde van dit straatje bevindt zich wandelknooppunt 311.

3. Kerkweg

De ingang van de kerk geeft uit op de 'Kleine Bollestraat' en had dus zowel de 'Kerkweg' kunnen genoemd worden. Deze werd destijds afgezoomd door een oude woning, het huis van Lekske.

Door de bouw van de kerk kwam dit huis erg centraal te liggen, en roept het nog steeds levendige herinneringen op bij onze oudste inwoners die er als kind en misdienaar allerlei kattenkwaad uithaalden. De overlevering wil dat zijn laatste bewoner, Alex Vloebergh, door al te veel in zijn voordeur te staan, tijdens een koude winterdag een dodelijk fleuris opdeed. En inderdaad, Lekske, 61 jaar, broer van Dikke Pa, de winkelier, beiden uit een gezin van 9 kinderen, overleed op vrijdag 23 januari 1942, een dag met veel neerslag en een gemiddelde temperatuur van -9,1°C.

Rustbank bij plataan

4. Druivenserren

Bij de eerste editie van de brochure konden we hier op het einde van de Kleine Bollestraat nog de twee gangbare structuren van druivenser bezichtigen. Links stond er het restant van een ser met ronde vorm, nu vervangen door een tuinhuisje, en rechts eentje met hoekige vorm die nog lang in gebruik is geweest als opslagplaats.

Overijse staat in de omgeving samen met Hoeilaart bekend als het glazen dorp. Ook in Terlanen was de druiventeelt voor velen lange tijd een belangrijke bron van inkomsten. Door de oliecrisis van de jaren '70 en invoer van druiven uit Zuid-Europa ging de druiventeelt uiteindelijk grotendeels teloor.

5. Broeder Isidoor

Op deze hoek van de Kleine Bollestraat en voetpad De Trapkes bevond zich rechts een muurkapelletje opgedragen aan Broeder Isidoor. Het kapelletje werd in de jaren '60 opgehangen door Hilda Parijs, alias Hilda van de smet, ter nakoming van een belofte. Bij restauratie van de zijgevel is het kapelletje verhuisd naar de zijgevel van de woning op de hoek van De Trapkes met de Arthur Michielsplaats.

Broeder Isidoor⁴ is het boegbeeld van de Passionisten die in de jaren na de Tweede Wereldoorlog een heuse missionering van het dorp tot doel hadden gesteld. De grote volkspredikant Pater Donatus (Aloïs Delbaere, 1884-1959) was toen vriend aan huis van vele huishoudens in het dorp.

We bevinden ons bij wandelknooppunt 311 en vervolgen ons pad richting knooppunt 310.

6. Dorpsplein

We nemen het voetpad naar links dat ons langs de vroegere moestuin van de dorpschool en de huidige terreinen van de petanqueclub naar het dorpsplein leidt. We passeren de plaats waar

---

⁴ Isidore De Loor werd geboren op 18 april 1881 te Vrasene (Beveren). Als 26-jarige trad hij in bij de congregatie van de Passionisten. Eenvoud en devotie kenmerkten zijn kloosterleven. Hij deed dienst als 'Broeder kok' en 'Broeder portier'. Door kanker verloor hij een oog in 1911. Hij stierf aan de vreselijke ziekte op de leeftijd van 35 jaar. De genezing van een dame uit Oudenaarde, die Broeder Isidoor's hulp inriep door gebed, was het begin van de Broeder Isidoorverering. Hij werd zalig verklaard op 30 september 1984. Hij wordt aangeroepen tegen kanker en kinderziekten.

Broeder Isidoor zijn nieuwe bestemming heeft gekregen. Daar nemen we even naar rechts bij de vrijheidsboom, een inlandse eik aangeplant in 1930, ter gelegenheid van 100 jaar België.

Rustbank bij boekenruilkast

Hier bevinden zich de kleuterschool die recent haar deuren sloot en de woning van het schoolhoofd. Daarvan wordt verteld dat het zijn trapgevels verloor omdat het laatste schoolhoofd, meester Laurent Peigneur, als verwoed duivenmelker, het zich niet kon permitteren dat zijn vallende duiven op de trapgevel nog een tussenstop maakten vooraleer naar hun til terug te keren.

De 'plaetse', waarvan reeds melding wordt gemaakt in 1497 is de naam die het dorpsplein bleef dragen tot 1930. Dan besliste het Schepencollege het dorpsplein om te dopen tot Arthur Michielsplaats, ter nagedachtenis van Petrus Arthur Michiels, gesneuveld voor het vaderland op 4 november 1914 te Pervijze, en er vermoedelijk als onbekend soldaat begraven.

Rustbank bij bron

Naast de bron op het dorpsplein bevindt zich aan de ingang van de tot ontmoetingscentrum omgebouwde klaslokalen het enige standbeeld van Terlanen. Dit bronzen beeld werd gemaakt door plaatselijk beenhouwer-kunstenaar Hilaire Vloebergh. Hij baseerde zich op een afbeelding van een turfboer zoals deze mee stapten in de

feestelijke optocht ter gelegenheid van 100 jaar België.

De inhuldiging van het standbeeld (9 juli 2006) vormde het sluitstuk van het dorpsproject 'Terlanen Durft/Turft' waarmee Terlanen het statuut van 'Buitengewone Buurt' verwierf.

We keren terug naar de hoek van De Trapkes en de Arthur Michielsplaats. De netwerkwijzer gidst ons richting knooppunt 310. Voorzichtig! We kiezen voor het voetpad links van de Molenstraat.

7. Sint-Rochus

Op de hoek met de Molenstraat werd er na een schenking door de heer Antonius Huwaert aan parochie Sint-Michaël (1889) een kapel gebouwd ter ere van de heilige Rochus⁵.

---

⁵ Sint-Rochus werd rond 1295 geboren te Montpellier. Hij schonk zijn bezit weg en werd pelgrim. Daarom is hij vaak als pelgrim afgebeeld met de Sint-Jacobsschelp op hoed of mantel. Een been is ontbloot terwijl hij wijst naar de wonde aan zijn dij. Hij verzorgde pestlijders en liep zelf de ziekte op. Naast hem zit een hond met een stuk brood dat het dier hem elke dag kwam brengen. In 1327 werd hij van spionage beschuldigd en stierf in gevangenschap. Hij is de patroon van de gevangenen, apothekers, artsen, chirurgen, meubelmakers, doodgravers, verpleeghuizen en hospitalen. Hij wordt aanroepen tegen pest, puisten, schurft, voetpijn en zweren.

Aan de overzijde van de straat, in de gevel rechtsonder, bevindt zich altimetrisch punt Mf6 dat een hoogte van 38,24 meter boven de zeespiegel aangeeft.

De Molenstraat was reeds bekend als Romeinse heirbaan en bleef ook nog tijdens het Frankische Rijk een belangrijke verbinding naar het Zuiden. Daarvan getuigen drie grote Romeinse villa's, de Tomme als Frankische begraafplaats te Ottenburg, en de vondsten van Romeinse vazen en geldstukken langs deze straat en de Moskesstraat.

8. Watermolen

In de Molenstraat aan de rechterkant zoomt een rij knotwilgen het perceel af dat door de eigenaar van de watermolen, de familie Carton de Wiart - de Schaetzen van Brienen, in pacht is gegeven aan de dorpsraad van Terlanen.

Vanop de brug over de Laan hebben we een goed zicht op een van de weinige watermolens die zich nog op deze rivier bevinden. De watermolen werd reeds vermeld in 1492.

De brug was een strategisch onderdeel van de 'IJzeren Muur', waarvan de foto van 1936 uit het militair archief getuige is.

Toen bevond er zich nog het gebouw van de houtzagerij dat in mekaar is gevallen tijdens de ontploffing van de brug, als deel van de KW-verdedigingslinie. Het verhaal gaat dat toen deze brug werd opgeblazen om de opmars van de Duitsers te vertragen, er een kassesteen door het dak van de kerk werd geslingerd en in het koor insloeg naast een biddende pastoor Vertommen.

We nemen rechts het kassestraatje tussen het molengebouw en de bakoven tot wandelknooppunt 329, en kiezen voor richting 251.

De broodbakoven aan de rechter kant werd in zijn oude glorie hersteld met steun van het Regionaal Landschap Dijleland, en de Moskesbakkers hebben ondertussen de stiel onder de knie en bezorgen het dorp regelmatig van vers gebakken brood uit de met hout gestookte oven.

Rustbank bij broodoven

Ook de poel zal in het kader van verbeterde waterhuishouding het water van de bron op het dorpsplein opvangen tot baat van het rijk amfibieleven, alsook de Klein Laan. Dit is een afwateringsbeek die zeer belangrijk is geweest bij de eeuwenlange inspanningen om de beemden rond de Laan te ontginnen als weiland, en die nu steeds meer droog komt te staan.

Rustbank bij kapel

Voetpad Ettingen⁶ brengt ons via een houten brug over de Laan. Het betreft de oude sentiers 161 en 65 die destijds een populaire verbinding vormden tussen Terlanen en Neerpoorten. We bevinden ons als het ware op een 'eiland' tussen rivier en watergeul. Deze werd in 2014 als 'vistrap' aangelegd door de Vlaamse Milieumaatschappij om vis de mogelijkheid te geven molenrad en sluis te ontwijken en stroomopwaarts te migreren. Nu draagt de beverpopulatie hier opnieuw bij tot de verwatering van het gebied, ten koste van eeuwen labeur voor afwatering en drooglegging.

Bij de betonnen brug over de vistrap manoeuvreren we voorzichtig door de sluizen van de paardeweide.

9. Turfputten

Zowel stroomaf- als stroomopwaarts werd hier tot het begin van de twintigste eeuw turf gestoken. De plaatsen met stilstaand water zijn grotendeels nog overblijfsels van turfputten. De uitgestoken turf werd nat in bakjes gelegd waarop men stampte om het meeste water te verwijderen. Als de turf goed uitgedroogd was, werd het gebruikt als brandstof.

Eerder in dit boekje verwezen we naar de Keltische oorsprong van Terlanen als een open vlak moeras langs de Laan, en dus ook de reden waarom turf steken en verhandelen hier zo populair werd.

Door de zuigende eigenschap van turf zijn deze putten niet ongevaarlijk. Stroomafwaarts, achter het toenmalige voetbalveld, is er eind van de jaren '40 een paard in een turfput gesukkeld. Het paard moest met touwen uit de put worden getrokken, maar helaas overleefde het dier het getouwtrek niet. Tijdens de oorlog raakte een koe in een turfput; ze zou geschrokken zijn bij de inval van het

---

⁶ Etting, v., het etten, recht van beweiding; vgl. Dijk-, Grasetting, van Dale Groot Woordenboek der Nederlandse Taal, 's Gravenhage, 1961

Duitse leger.

Richting Kasteel van Franchomme, een welgestelde familie die handelde in kledingstoffen, zouden er verschillende plaatsen in het broek van de Laan zijn die nooit bevrozen, onder invloed van opborrelend grondwater en luchtballen.

Deze kaart toont beslissing van Huldenberg (2018) om het tracé van dit voetpad te veranderen. De pijl bovenaan duidt wandelknooppunt 251 aan. We kiezen voor het volgen van de bosrand op onze rechterhand. Waar deze naar links uitwijkt wandelen we tussen twee percelen naar de overkant van de akker. Daar vinden we knooppunt 252.

We nemen richting 308 en begeven ons via deze losweg naar de Bilandestraat. Waar de losweg even naar links afbuigt bemerken we de Potbeek of Putebecke, na de vastlegging van de taalgrens opgewaarderd tot 'Ruisseau des 7 Bonniers de Bilande'. Hier wijzigt ze haar loop om 'gezuiverd' water naar de Laan af te voeren.

10. Neerwaver

De Bilandestraat valt samen met buurtweg 26. Ietwat links van ons pad bevindt zich een oud wegkapelletje dat is toegewijd aan Onze-

Lieve-Vrouw van Neerwaver⁷.

In dit deel van de stad Waver bevindt zich de Basilique⁸ Notre-Dame de Basse-Wavre alsook een gelijknamig college waarmee er opvallend veel sociale interactie was vanuit Ottenburg en Terlanen, misschien niet in het minst omdat er zich eveneens het dichtstbijgelegen treinstation bevond.

11. Waterzuivering

We wandelen nu langs de taalgrens want dit onderste deel van de Bilandestraat vormt hier even de grens tussen Wallonië en Vlaanderen. We komen aan bij het waterzuiveringsstation op basis van lagunering en eendenkroos. De installatie moet er voor zorgen dat het afvalwater van de industriezone Wavre-Nord geloosd in de Potbeek 'gezuiverd' de Laan bereikt. Dit gebeurt op een plaats waar de Laan over een afstand van ongeveer 2 km de taalgrens vormt, en dus Waals grondgebied is.

---

7 De legende van Onze Lieve Vrouwe van Neerwaver gaat terug tot de 12de eeuw. Men noemt haar Onze Lieve Vrouwe van de eendracht en de vrede. Zij wordt o.a. aangeroepen voor de vrede tussen echtgenoten, in de gezinnen en de harten.

8 De romaanse kerkarchitectuur ontwikkelde uit de bouwstijl van de Romeinse basilica. Een kerk kan verheven worden tot basiliek vanwege een belangrijk relikwie of bedevaartsoord; ze hoeft dan niet die typische architectuur te hebben.

12. Bilande

Met de Chaussée de Lasne bevinden we ons in Wallonië, en zien we links aan de horizon de RTBF zendmast van Waver en rechts het bosje waar tijdens de tweede wereldoorlog een Engelse bommenwerper⁹ werd neergehaald.

Rechts achter de rij Canada populieren bevindt zich de fraaie vierkantshoeve Hof van Bilande. In een oorkonde van 1173 was er reeds sprake van een hoeve die toebehoorde aan de benedictijnenpriorij van Neerwaver, die op haar beurt afhing van de abdij van Affligem. Op een plan van 1728 had de hoeve een vierhoekige vorm en de grote schuur draagt het jaartal 1784. Graaf Teddy le Grelle heeft het domein in 1995 gekocht en gerenoveerd, en ter beschikking gesteld als feest- en vergadergelegenheid.

Enmaal het pachthof voorbij hebben we aan onze rechterkant het Hollandveld. Naar men zegt verwijst deze naamgeving naar een slag die het Hollandse leger hier zou geleverd hebben met troepen van Napoleon of naar hun inkwartiering alhier ter voorbereiding van hun deelname aan de Slag van Waterloo.

---

⁹ Het betrof een Halifax II W7809 met zeven bemanningsleden die allen begraven liggen op het kerkhof van Tombeek. Ze waren deel van een raid op Nurenberg en werden door de Duitsers uit de lucht gehaald in de nacht van 28 augustus 1942.

13. Sanatorium

Ter hoogte van de grote schuur buigt de weg af naar links. In het verlengde hiervan loopt een private weg naar Sanatorium Lemaire, een door de Socialistische Mutualiteit beheerd en geklasseerd tbc-herstellingsoord, gebouwd in de modernistische stijl van de jaren vijftig, naar een ontwerp van architect Maxime Brunfaut. Het gebouw werd verbouwd tot rustoord 'Tombeekheide'.

Terwijl 'chaussée' te hoog gegrepen lijkt voor de straat die we hier volgen, werd er een brede dreef aangelegd die uitgeeft op een brug het status van 'chaussée' waardig. Langs de taalgrens zijn deze ogenschijnlijke tegenstrijdigheden slechts schijnbare toevalligheden.

De dreef botst als het ware op de taalgrens waar Overijse met een slecht onderhouden veldweg het verkeer van en naar Bilande wil ontmoedigen. De brug lijkt inderdaad buitenmaats maar moest dienen als compensatie voor alle houten en kleine brugjes die werden gesloopt in een poging om het sanatorium moeilijker toegankelijk te maken en de besmettelijke tbc binnen de muren te houden.

Rustbank op brugmuur

14. Schaetbroeckhof

Het gele verkeersbord 'Overijse' aan de overzijde van de brug zegt ons dat we in Terlanen zijn teruggekeerd en ons in de Schaatbroekstraat bevinden.

Deze straat is genoemd naar het volledig verdwenen Schaatbroekhof dat vanaf het midden van de 19de eeuw in onbruik geraakte. Het hof bevond zich op de weg ter hoogte van het brugje waar nu de Kleine Laan begint, ongeveer 100 meter voorbij de Laan. Schaatbroekhof vormde één van de vijf heerlijkheden die een belangrijke rol hebben gespeeld in de geschiedenis van Terlanen en omliggende.

Voorzichtig! Op wandelknooppunt 308 steken we de Abstraat over en verlaten het netwerk.

15. Teirlingen

We zien links 'de teirlingen', een bijzondere manier waarmee de toegang tot de hoger gelegen woning wordt aangegeven. Al vlug werden ze in het dorp als herkenningspunt gebruikt om aan te duiden of iets of iemand zich in de Abstraat voor of na 'de teirlingen' bevindt. Even verder laten we de Oude Abstraat rechts liggen. Het is een restant van de rechte trekking van de verbindingsweg die ons helpt de straten van weleer voor de geest te halen.

16. Bron

In deze straat bevindt zich de bron van Lamme Kleem. Deze bleef als de laatste niet door nitraten verontreinigde bron het dorp tot een 20-tal jaren geleden van drinkbaar water voorzien. Momenteel wordt een amfibievriendelijke heraanleg van de bron in overweging genomen. Dit soort kwelwaterbronnen is typisch voor de geologie

van de streek en van het hellingsbos dat recht voor ons ligt.

17. Natuurleerpad

We volgen een 50-tal meter de Schaetbroekstraat richting 309. In de eerste bocht onmiddellijk na een klein oorlogsbunker nemen we rechts de toegang tot het Schaetbroekbos.. In de eerste bocht nemen we links van de oorlogsbunker de toegang tot het Schaetbroekbos. Deze bunkers verzorgden de communicatie die noodzakelijk was voor het operationeel houden van de reeds eerder genoemde verdedigingslinie.

Eigenlijk kocht de gemeente in 1975 het Schaetbroekbos aan met de bedoeling er in zijn eigen zandwinning te voorzien. Zandwinning is typisch voor de geologie van de streek, én de reden waarom er in de volksmond op veel plaatsen waar we de vallei verlaten van een 'zavelstraat' wordt gesproken. Even verder van onze afslag zien we nog restanten van een vroegere zandwinning die gelukkig niet het gangbare vervolg als afvalstort heeft gehaald.

Natuurleerpad Schaetbroekbos dateert van 1996, maar omdat het niet werd in stand gehouden, kunnen we slechts op basis van de dan uitgegeven educatieve brochure meegeven dat hier in de berm stopplaats 12 ons meer leerde over de geologische voorgeschiedenis van de bodem.

Het natuurleerpad vond een nieuwe leven in een aangepast traject van een oude buurtweg, die de naam 'Borredelle' meekreeg. Deze trage weg brengt ons via een lus – we kunnen rechts of links kiezen, het maakt niet uit – doorheen het hellingsbos boven op het plateau van Terlanenveld.

18. Green Garden

Ook heeft de verkavelingsdrift van de jaren '70 er voor gezorgd dat de voetweg 193, die het Schaatbroekhof verbond met het Stokkemhof (Huldenberg) en het Bisdom (Overijse), definitief tot onze cultuurgeschiedenis behoort. Toch kwamen de trage wegen opnieuw in de belangstelling en zorgt de Borredelle vanaf 2005 voor een welgekomen trage verbinding tussen verkaveling 'Green Garden' en de Abstraat. We komen terecht in de dreven die naar verluidt door de verkavelaars werden genoemd naar hun echtgenoten en/of maîtresses. Aangekomen in Katleendreef nemen we naar links.

19. Terlanenveld

We houden het bij Katleen en Monica en laten Suzy rechts liggen omdat we willen genieten van het vergezicht dat de losweg 't Kerkhof van 't Kamp ons biedt op de open ruimte van Terlanenveld. Hadden we het bij Suzy gehouden dan had zij ons naar de Homeweg gebracht, zo genoemd naar het aldaar gelegen preventorium De Lasne, indertijd eigendom van de Mutualité Socialiste. De losweg werd zo genoemd omdat de minst aangename voorzieningen van krijgsgevangenkamp POW 2228, zoals latrines en kerkhof, zich aan de oostelijke kant van 't kamp bevond; Westenwind is hier immers overheersend ...

20. 't Kamp

Het Terlanenveld heet in de volksmond nog steeds 't Kamp. Die naam verwijst naar het enorme krijgsgevangenkamp dat hier door de Britten na de Tweede Wereldoorlog werd geïnstalleerd ter 'huisvesting' van Duitse krijgsgevangenen. Het aantal gevangenen zou er uiteindelijk oplopen tot meer dan zestigduizend. Onder hen bevond zich onder meer de bekende Nobelprijswinnaar Heinrich

Böll. Vanaf december 1944 voegde zich een vrouwelijk hulpkorps bij de Britse soldaten. Mary, de dochter van Winston Churchill, was één van de leden van dat korps. Zij hadden vooral als taak het V1 luchtafweergeschut te 'bemannen'.

Onze laatste generatie dorpsboeren heeft tijdens het ploegen, eggen en zaaien nog decennialang de steenslag kunnen oprapen die met honderden vrachtwagens was ingevoerd om het kamp operationeel te maken en te houden gedurende de barre herfst en winter van 1945/46.

21. Panorama

Enmaal in de Bollestraat nemen we naar rechts en genieten we in de bocht van een mooi vergezicht over de Lanevallei, Rode Bos en Ottenburg. De toren van de Sint-Nicolaaskerk - gelegen op altimetrisch punt Mf10 met een hoogte van 95,678 meter – markeert het hoogstgelegen punt van Vlaams-Brabant.

Doorheen de weide liep vroeger de mooie sentier 158, in de volksmond Sjepkesberg genoemd. Het had een ideale socio-geografische verbinding kunnen zijn tussen de oude dorpskern en de nieuwe verkaveling maar de ironie van de geschiedenis wil dat de verkavelaars er ook hier voor hebben gezorgd dat deze verbinding notarieel te gelde werd gemaakt.

22. Moeder Maria

Op de plaats waar we de Moskesstraat of 'Zavelstraat' kruisen, bevindt zich een kapel van recentere datum gebouwd door Amandus en Irma Alsteens – Van Roo. De kapel is opgedragen aan Maagd Maria en kindje Jezus met het Heilig Hart.

Rustbank bij kapel

23. Hof Ten Hove

We volgen de Bollestraat en laten eveneens de onderkomen voetweg 158, Bõrrestrekke genoemd, rechts liggen. Als deel van het beschermd dorpszicht bevindt dit voetpad zich in een mooie delle tussen bos en weiland. Het middeleeuwse Hof Ten Hove werd in 1415 verworven door Geeraert Vandenhove, en in de 16de eeuw was er een van de zeven schepenbanken van Overijse gevestigd. De voetweg werd gebruikt door 'die van den berg' om water te gaan halen aan de bron in de Zavelstraat ter hoogte van de Daleborreweg. Nu heeft dit straatje in de wíelerwereld bekendheid verworven als de Moskesstraat. De bron zal opnieuw het daglicht zien als deel van het project 'Herbronnen in Terlanen'.

Destijds was voor 'den berg' het enige alternatief een 40 meter

diepe put die was gegraven langs de Bollestraat ter hoogte van huisnummer 71. Het water moest worden opgepompt en de pomp was regelmatig defect. Tot voor kort kon men de locatie nog herkennen aan een verzakking in de straat.

Voor de haag van uitheemse coniferen nemen we links het Strekke.

Opnieuw genieten we van een vertederend vergezicht dat ons ook toont hoe het dorp zich onderaan de helling heeft ingenesteld. We kijken uit over den Tonnenberg, zo genoemd en beschreven door de schoolmeesters Peigneur en Claeys als slagveld waar de eerder onbekende Tonnen heroïsch werden verslagen.

De foto toont in de achtergrond de weide van de Tonnenberg en rechts de schuur van Wannes en Henriette in de Kardinaalstraat.

24. 't Strekke

Naast het mooi vergezicht over de vallei biedt dit pad een zeer waardevol landschapselement in het hellingsgebied ter hoogte van Terlanendorp. Het diep ingesneden en steile strekke is vanuit verschillende oogpunten een uniek wegske, niet in het minst omdat het ons door een fyto-sociologisch bosgezelschap van het Abelen-

lepen type brengt. Nu ligt het ooit idylisch voetpad er volledig onderkomen bij wegens ondeskundig beheer en het onderhoud van een bovengrondse electriciteitsleiding. Toch huist het nog steeds een waardevolle kruidenvegetatie met voorjaarsbloeiers zoals de gevlekte aronskelk en de voorjaarshelmbloem.

Ruststronk onderaan 't Strekke

In het huis links op de hoek van de Kardinaalstraat en 't Blok baatte Hilda van Thomas een kruidenierswinkeltje uit dat was opgestart door haar ouders. Zij was bekend voor de zeer smakelijke gele ijscreem die zij maakte voor 's zondags in de tijd dat broers, zussen met hun kinderen nog wekelijks bij pa en ma kwamen eten. De foto geeft een mooi sfeerbeeld van een dergelijke zondagse uitstap, met op de achtergrond de schuur van Ainke en Maree Malbroek, waar zich nu Kiné Terlanen vestigde.

Bij huisnummer 12 nemen we het door coniferen afgezoomd voetpad 't Blok. Dit geeft uit op De Trapkes waar we naar links nog even de helling trotseren. Ter hoogte van de oude betontrappen nemen we het toegangspoortje tot het Pastoorspad.

25. Pastorietuin

Rustbank bij troostplek

Er wordt gezegd dat deze zijde de oorspronkelijke voorkant van de pastorie is en dat de trapkes werden aangelegd om de pastoor een verbinding te bezorgen met de kapel op de 'plaetse', waar we passeerden bij het begin van de wandeling. De ligging van de tuin en zijn begroeiing met onder meer twee tulpenbomen en kleine olmenscheutjes, uitgezaaid van 't Strekke, maken het geheel zeer aantrekkelijk. De tuin vraagt om een aangepast natuurbeheer, en werd intussen omgevormd tot een openbare 'Tuin van Eten'.

Rustbank bij bessentuin

Langs de tuin en het gebinte van een druivenser komen we bij de voorkant van de pastorie. Van hieruit hebben we een goed zicht op het kerkplein, 'waar het met deze wandeling allemaal begon'.

Rustbanken bij amfitheater

Nawoord

De brochure wil met deze beschrijving van het wandelpad bijdragen tot natuurbeheer en -beleving in en rond het dorp.

Het is ook een manier om aan de ouderen onder ons een mogelijkheid te bieden tot delen van herinneringen en gevoeligheden eigen aan 'het dorp van vroeger'.

De beschrijving beoogt een zich open stellen voor het schone van onze woonomgeving in de breedste zin van het woord. Niet zelden geeft een dergelijke openheid immers de goede inspiratie voor hoe het nu verder moet met het dorp.

Het helpt nuances aan te brengen en af te stappen van een vaak overmoedige dadendrang die niet zelden de essentie van kleinschalige schoonheid dreigt aan te tasten. Ons dorp moet immers nog een eeuwigheid mee ...

Terlanen, 7 augustus 2024

Het Klein Terlanenpad is een ingekorte versie van de Vijf-Gemeenten Wandeling, zo genoemd omdat deze wandellus over een afstand van 9 km vijf gemeenten aandoet, weliswaar volgens de gemeente-grenzen van voor de fusies. Deze wandeling was het geesteskind van Mathieu Steensels, en werd 40 jaar geleden boven de doopvont gehouden, ter gelegenheid van 15 jaar "Het Waterhoen".